

ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς διαλέξεως ἐγκρίτου παρ' ὑμῖν νευρολόγου ἰατροῦ περὶ Ἑλληνίδος γυναικὸς ἐν τῷ «Πτολεμαίῳ» καὶ ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν ἀγαπητόν μου «Αἰσχύλον» μερικὰς γραμμὰς, θὰ ἐπέφερον μερικὰς μόνον παρατηρήσεις εἰς τὸν ἀγαπητὸν ἰατρὸν ὅτι ἐν' ᾧ καθ' ὅλα εἴμεθα σύμφωνοι περὶ πρακτικωτέρας καὶ ἐθνικωτέρας μορφώσεως τῆς Ἑλληνίδος γυναικὸς, κατὰ τοῦτο ὁμως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ποτὲ νὰ συνενωθῶμεν, ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα πάντες ὅποτε λαμβάνομεν ἀφορμὴν νὰ συζητῶμεν τοιαύτης λεπτότητος θέματα νὰ μὴ προστρέχομεν εἰς παραδείγματα ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ ἀληθῆ διδάγματα εἰς ἅτινα ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία εὐμοιρεῖ καὶ ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τὰ ξένα Ἔθνη παρέλαβον. Καὶ λέγω μεθ' ὑπερηφανείας καὶ τόλμης, ὅτι πᾶσα Γυνὴ οἴασθ' ἂν καταστάσεως καὶ ἐθνικότητος, οὐδαμοῦ δύναται νὰ εὖρη καὶ νὰ ἀπαντήσῃ ὠραιότερα καὶ σωτηριωδέστερα πρὸς ἀπο-

μίμησιν παραδείγματα, εἰμὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ συγγράμματα.

Διότι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ ἀληθῶς, ἢ γυνή, εἴτε ὡς μήτηρ, εἴτε ὡς θυγάτηρ, εἴτε ὡς σύζυγος, εἴτε ὡς ἀδελφή, ἀναφαίνεται ἐν πάσῃ τῇ ἐξόχῳ αὐτῆς ἠθικῇ καλλονῇ καὶ ὠραιότητι, πρόθυμος οὖσα εἰς πᾶσαν ἔντιμον ἀφοσίωσιν, ἔτοιμος εἰς πᾶσαν θυσίαν, πλήρης πίσης ἀρετῆς, πάσης χάριτος καὶ παντὸς εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ αἰσθήματος.

Καὶ μερικὰ τινὰ παραδείγματα: Ἡ σεμνοτάτη παρθένος καὶ βασιλόπαις Ναυσικᾶ, ἐνώπιον τοῦ Ὀδυσσεῶς, ἐπιφαίνεται ὡς πρότυπον ἄσπιλον ἀγνῆς καὶ τρυφερᾶς ἀγάπης, δι' ἧς διδάσκει ἀσιγήτως τὰς σεμνὰς καὶ φρονίμους παρθένους τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὀφειλομένην ὑπακοήν καὶ εὐλάβειαν.

Ἡ μεγαλόφρων Ἄνδρομάχη, ἢ τοῦ Ἐκτορος σύζυγος, διατελεῖ καὶ θὰ διατε-

λέση πάγκαλος καὶ ἀμίμητος τύπος ἔρωτος συζυγικοῦ, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ὁ δεσμός τοῦ γάμου, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ πιστὴ καὶ τιμῖα σύζυγος ἀγαπῶσα καὶ τιμῶσα ἑαυτήν, ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ ταύτοχρόνως καὶ τὸν ἑαυτῆς σύζυγον, τὸν μόνον ἀπαραίτητον σύντροφον καὶ παρήγορον φίλον τῆς ἐπιγείου ζωῆς.

Ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Ἀντιγόνη, ὡς εὐσεβῆς μὲν καὶ φιλοπάτωρ θυγάτηρ, ὀδηγεῖ πανταχοῦ καὶ περιθάλπει τὸν γέροντα καὶ τυφλὸν αὐτῆς πατέρα, τὸν ἐξόριστον καὶ οἰκέτην βασιλέα Οἰδίποδα, ὑπομένουσα τὰ πένθεινα μετὰ γενναιότητος καὶ μαρτυρίας ἀνδρικήs, ἀλλὰ καὶ ὡς φιλάδελφος ἀδελφῆ, ἀναδέχεται τὸν προφανῆ κίνδυνον τοῦ θανάτου, ὅπως ἀποδώσῃ τὰς νενομισμένας τιμὰς εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Πολυνεῖκουs.

Ἡ Μακαρία, ἡ τοῦ Ἡρακλέους θυγάτηρ, προσφέρει ἑαυτὴν θυσίαν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ γένους καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς.

Ἡ καλλιπάρθενος Ἰφιγένεια, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ ἀνακτος τῶν Πανελλήνων, μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας θυσιάζεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους, λέγουσα πρὸς τὴν θρηνοῦσαν καὶ κλαίουσαν μητέρα «ὅτι κοινὸν χρῆμα δι' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐγέννησεν αὐτήν».

Ἡ περίφρων καὶ καλλιπάρειος Πηνελόπη, ἡ τοῦ Ὀδυσσεῶς θαυμασία ἐκείνη σύζυγος, θὰ διαμείνῃ ἕσαι τὸ σεμνὸν ὑπόδειγμα καὶ τὸ φαινὸν σύμβολον τῆς συζυγικῆς τιμῆς καὶ πίστεως, ἐξ' ἧς ἡ εὐημέρια, ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἀληθὴς πλοῦτος τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Μοὶ ἐλλείπει ὁ χρόνος διὰ νὰ θελήσω νὰ ἀναφέρω καὶ μύρια ἄλλα τοιαῦτα ἀείμνηστα καὶ λαμπρὰ παραδείγματα Ἑλληνίδων παρθένων καὶ συζύγων, τῶν

ὁποίων τὰς ἀρετὰς ἐξύμνησε καὶ ἀπειθανάτισεν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ποιητῶν.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν μακρὰν καὶ συνεχῆ ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους ἐπιφαίνεται πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ὡς ἄγγελος ἀγαθὸς καὶ χαρμόσυνος, ἀγογγύστως ὑφισταμένη πᾶσαν κακοπάθειαν, προλαμβάνουσα πᾶσαν εὐτέλειαν καὶ ταπεινώσιν, ἐμπνέουσα διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς, τὸν εὐγενέστερον ἠρωϊσμόν, διαπρέπουσα διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ἀρίστων συγγραφέων καὶ ποιητῶν τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ διατηροῦσα διὰ τῆς ψυχικῆς καλλονῆς καὶ τῆς σωματικῆς χάριτος τὴν ιδέαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ ὠραίου εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ κατ' ἐκείνην ἔτι τὴν θλιβερὰν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἀμφοτέρωτα ταῦτα εἶχον σχεδὸν ἐκλείπει καὶ ἀποσβεσθῆ ἔκ τῆς καρδίας τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους. Οἰανδήποτε δὲ σελίδα τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ ἂν ἀνοίξῃ ἡ Ἑλληνίς, εὐθέως εὐρίσκει ἕξοχόν καὶ ἀμίμητον παράδειγμα γυναικείας συνέσεως, μεγαλοφροσύνης, σεμνότητος καὶ σοφίας.

Περικλεεῖς καὶ ἀνδρικαὶ τῶν Ἑλληνίδων τῆς Σπάρτης ἀρεταί, ἠθικαὶ καλλοναὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Φωκίωνος καὶ πολλῶν ἄλλων στρατηγῶν, φιλοσόφων, πολιτικῶν καὶ ἀπλῶν πολιτῶν τῆς Ἑλλάδος, εὐγενεῖς ἀφοσιώσεις εἰς τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα, ἔρος παιδεύσεως καὶ φιλομαθείας τοιούτου, ὥστε ἡ Σαπφώ, ἡ διὰ τὸ ποιητικὸν αὐτῆς ὕψος καὶ κάλλος κληθεῖσα δεκάτη Μοῦσα, μετὰ περιφρονήσεως νὰ ὀμιλῇ περὶ πάσης γυναικός, μὴ τυχοῦσης, τῆς δεούσης ἀγωγῆς καὶ παιδείας.

Γυναῖκες Ἑλληνίδες σώσασαι τὴν πατριδα τῆς τυραννίδος, ἢ τῆς ξένης Κυριαρχίας, καὶ ἀποδειξασαι διὰ τῆς ἔπειτα διαγωγῆς αὐτῶν ὅτι ἐν τῷ ἡρωϊσμῷ καὶ τῇ αὐταπαρνήσει αὐτῶν οὐδεμία ὑπεκρύπτετο ὀπισθοβουλία φιλοδοξίας, ἢ ἄλλο τι αἰσθημα χαμερπές, ἰδοὺ τὸ μέγα καὶ διδακτικώτατον πανόραμα, ὅπερ παρουσιάζει εἰς τὰ βλέμματα τῶν φιλομαθῶν καὶ λογίων Ἑλληνίδων, ἢ ἔθνικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ καὶ φιλολογία, οὐχὶ μόνον ἢ ἀρχαία καὶ ἢ κλασικῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἔτι ἢ νεωτέρα καὶ σύγχρονος.

Ἡ Θηβαία Τιμόκλεια, ἐμπνευσμένη ὑπὸ τῆς παρρησίας ἐκείνης, ἣν παρέχει τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς τοῦ φρονήματος, εἶπε πρὸς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν κατακτητὴν τῆς πατρίδος αὐτῆς τοὺς Ἑλληνοπρεπεῖς ἐκείνους λόγους.

«Ἐμοὶ Θεαγένης ἦν ἀδελφός, ὃς ἐν Χαιρωνίᾳ στρατηγῶν καὶ μαχόμενος πρὸς ὑμᾶς, βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἔπεσεν, ὅπως ἡμεῖς μηδὲν τοιοῦτον πάθωμεν. Ἐπεὶ δὲ πεπόνθαμεν ἀνάξια τοῦ γένους, ἀποθανεῖν οὐ φεύγομεν».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέχθησαν καὶ μέχρι ἐσχάτων παρὰ πολλῶν ἄλλων Ἑλληνίδων ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο καὶ ὁ ἀείμνηστος καὶ μακάριος τῶν Σουλιωτίδων παρθένων καὶ συζύγων χορός, αἵτινες χορεύουσαι καὶ ᾄδουσαι τὰ ᾄσματα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἔρριψαν ἑαυτὰς κατὰ τοῦ κρηνοῦ, προτιμήσασαι τὸν ἔνδοξον καὶ ἔντιμον θάνατον ἢ τὴν παρὰ τῶν βαρβάρων ἀτίμωσιν καὶ αἰχμαλωσίαν.

Τὰ μελισταγῆ καὶ ἀθάνατα ἔπη τῆς Σαυφούς καὶ τῆς Κορίνης, τῶν ἐπιφανεστάτων τούτων τῆς Λέσβου αἰοιδῶν, αἱ ὑψηλαὶ καὶ εὐγλωττοὶ τῆς Ἀσπασίας ἐμπνεύσεις, κατηγλάϊζον τὴν ἔνδοξοτέραν

ἐποχὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, οὐχ ὀλιγώτερον ὅμως καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν παρακμὴν, καὶ τὴν μετ' ἔπειτα οἰκτρὰν κατάπτωσιν τοῦ γένους ἡμῶν, δὲν ἐξέλιπον Ἀθηναῖδες, Ἀγλαΐαι καὶ Ἄνναι, δὲν ἐξέλιπον εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι Ἑλληνίδες, αἵτινες τὸν μὲν Φίλελφον, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν δὲ κόμητα Μαρκέλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ περελθόντος αἰῶνος, ἠνάγκαζον νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τῷ στόματι τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν, διασώζει ἅπασαν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν χάριν αὐτῆς, καὶ σχεδὸν ὁμιλεῖται τοσοῦτον καθαρά, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Εὐρυπίδου καὶ Δημοσθένους.

Ἄλλὰ σήμερον μετὰ βαθυτάτης θλίψεως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐχὶ μόνον αἱ γυναῖκες ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνδρες κατελήφθημεν ὑπὸ γενικῆς καχεξίας.

Καὶ ἐὰν λησμονῶμεν τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ἐκεῖνο παρελθὸν τῶν προγόνων μας, ἢ δ' Ἑλληνίς λησμονεῖ σήμερον ὅτι τὸ πρῶτιστον καθῆκον τῆς γυναικὸς εἶναι τὸ νὰ παρασκευάσῃ ἑαυτὴν καλὴν καὶ φρόνιμον μητέρα οἰκογενείας, πεπαιδευμένην καὶ σοφὸν παιδαγωγὸν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας, ὡς αἱ πρῶται ἐντυπώσεις, εἴτε ἀγαθαὶ εἴτε κακαὶ, συνοδεύουσιν ἡμᾶς καθ' ἅπαντα τὸν βίον, τοῦτο συμβαίνει μόνον καὶ ἀπολύτως μόνον, διότι τόσον ὁ Ἑλληὴν ὅσῳ καὶ ἡ Ἑλληνίς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κύριον ἔχει μέλημα καὶ καύχημα τὸν πηθικισμόν καὶ τὴν περὶ τὰ ξένα ἦθη καὶ ἔθιμα ἄχαριν καὶ ἀξιογέλαστον ἐπίδειξιν ἐν τῇ νεκρᾷ ἀπομιμήσει τῶν δῆθεν πεπολιτισμένων ἕξεων τῆς Δύσεως, καὶ δυστυχῶς οἱ ἀείποτε ἀπὸ βήματος διεξερχόμενοι τοιαῦτα ζητήματα φέρουσιν πάντοτε ὡς παράδειγμα τὰ ξένα ἦθη καὶ ἔθιμα

νομίζοντες ὅτι πράττοντες οὕτω κινουῖσι περισσότερον τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἑλληνίδων.

Οἷα πλάνη!

Ἐν ὄσφ θὰ συμβουλευόμεν τὰς Ἑλληνίδας μητέρας νὰ ἀπομιμῶνται τὰς ξένας, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ξένα καὶ ἔκφυλα ἦθη θὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὰς Ἑλληνίδας, ξένους θὰ πηθικίζουσι συρμούς, εἰς ξένα θεάματα καὶ ἀκροάματα θὰ ἐνασμενίζονται καὶ τὴν ἐπιδεικτικὴν καὶ ἐπιπόλαιον τῶν τέκνων αὐτῶν ἀνατροφὴν θὰ θηρεύωσι καὶ θὰ ἐπιδιώκωσι, ξένους διδασκάλους καὶ ξένας διδασκαλίσσας θὰ προτιμῶσι καὶ θὰ παρακαθίζωσιν εἰς τὰς θυγατέρας καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ τρυφερᾷ καὶ παιδικῇ αὐτῶν ἡλικίᾳ, τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν ἡμιμάθειαν, τὴν δὲ πάτριον καὶ τὴν πραγματικὴν ἠθικὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν, θὰ παραγκωνίζωσι καὶ θὰ περιφρονῶσι.

Ὅθεν θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶπω εἰς τὸν φίλον ἀγορητὴν τοῦ «Πτολεμαίου» ὅτι ἐὰν πραγματικῶς θὰ ἐπεθύμη νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλληνίδα γυναῖκα, γινομένην σύζυγον, νὰ καθίσταται χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος τῇ τε

οἰκογενεῖα καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἐν ἣ ζῆ καὶ διὰ νὰ ἀνατρέφῃ καὶ παιδαγωγῆ τὰ τέκνα αὐτῆς κατὰ τὰ φρονήματα καὶ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔθνους αὐτῆς καὶ ὅπως δυνηθῆ τὸ γυναικεῖον παρ' ἡμῖν φύλον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμόν, καὶ νὰ γίνῃ τὸ ὄργανον καὶ ὁ μοχλὸς τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς παλλιγενεσίας τοῦ Γένους ἡμῶν, τότε λέγω οἱ ἀγορηταὶ ἅς μὴ ἀνατρέχωσι παραβάλλοντες ξένα ἦθη καὶ ἔθιμα, ἀλλὰ νὰ προστρέχωσι πρὸς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς αὐτῆς Ἑλληνίδος ἐν τῷ παρελθόντι, ἀρῶντες μύρια διδάγματα, ἅτινα δύνανται νὰ καθοδηγήσωσιν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωσιν ὅτι ἡ Φιλολογία ἐκάστου ἔθνους δὲν εἶναι μόνον πιστὸν ἀπεικόνισμα τῆς διανοίας τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ μόνος ἀρμόδιος διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ διδάξῃ τὰ καλὰ καὶ χρήσιμα μετὰ πολλῆς ἀφελείας συμφώνως πρὸς τὸ ἔμφυτον ἦθος καὶ τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα.